

JEUX VÉNITIENS

Jānis Taurens

Kādā ziemas pēcpusdienā, klausoties poļu komponista Vitolda Ļutoslavska darbu orķestrim "Jeux vénitiens" ("Venēciešu spēles"), es iedomājos, ka šī skaņdarba kontrolētā aleatorika – apzināti izvēlēta nejaušība un mūziķu brīvība komponista skaidri noteikto rāmju ietvaros – kaut kādā veidā atspoguļo dažādu principu attiecību Mika un Evelīnas mākslinieciskajā rokrakstā. Tikai viņu gadījumā tas būtu jāsauc par līdzsvaru starp darbu konceptuālo momentu un materiālajiem, emocionālajiem, arī naratīvajiem elementiem, kas kopā veido darba vizualitāti.

Doma par divu veidu mākslinieciskiem principiem kopā ar jautājumu, kā kodolīgi uzrakstīt par diviem autoriem un viņu mākslas "virtuvi", lai tas palīdzētu saprast viņu darbus, man radīja tādu kā rūtaina auduma vai šaha lauciņa tēlu. Šaha dēliša sistēmā tumšos un gaišos laucīņus var brīvi mainīt vietām, līdzīgi kā šo piezīmju numurētos fragmentus arī var lasīt citā secībā: 1-3-5-7-2-6-4-8, vai: 4-2-6-1-3-5-7-8.¹

1

Rīgas krāmu tirgū "Latgalīte" vai mājās pie veciem onkulišiem un tantiņām vēl var atrast skaņuplates ar padomju laikā aizliegtu dziesmu "Zilais lakatiņš", bet tikpat labi arī dziesmas ar krievu valodā skanošām rindām, piemēram, "Nāk darbaļaužu šķira", vai vācu šlageriem. Pārgriežot vecās skaņuplates uz pusēm un precīzi salīmējot dažādus fragmentus kopā, kā to darbā "Nje mechtaj | nje dumaj" ("Nesapņo un nedomā", 2008) izdarījusi Evelīna, sanāk tāda kā spēle ar mūsu vecvecāku paaudzes atmiņām par laiku, kad risinājās Otrā pasaules kara notikumi. Taču tā nav abstrakta pagātne – tās ir Evelīnas vecvecāku dziesmas, viņas vecmāmiņas atmiņas par dejošanu un tālāika ballītēm.

2

Atmiņas mēdz izbālēt, tās ir nenoteiktas, fragmentā-

Once upon a winter afternoon, while listening to "Jeux vénitiens" ("Venetian Games"), a concerto for orchestra by Polish composer Witold Lutoslawski, it crossed my mind that the controlled aleatorism – intentional use of matter of chance and freedom of determination given to musicians within the framework clearly set by the composer – of this composition somehow reflects the correlation between different principles in Miks' and Evelina's artistic style. However, in their case it should be regarded as a balance between the works' conceptual momentum and the material, emotional and narrative elements which form the visual quality of work.

Contemplating about two types of artistic principles in conjunction with the question on how to produce a concise write-up about two artists and give an insight of "behind the scenes" of their work brought about an image of a piece of chequered fabric or a chessboard. Dark and light squares in the chessboard system are freely interchangeable, and, similarly, the numbered sections of my notes can be read in an altered order: 1-3-5-7-2-6-4-8 or 4-2-6-1-3-5-7-8.¹

1

Visits to flea market "Latgalite" in Riga or to homes of elderly people reveal that it's still possible to find records of "Zilais lakatiņš" (The Blue Scarf), a song that was prohibited in the Soviet times, along with records of songs with lyrics in Russian, such as "The Working Class is Marching", as well as records of German Schlager music. If old records are cut into two halves and different pieces are glued back together with precision, as Evelina has done in her work "Nje mechtaj | nje dumaj" (Don't Dream and Don't Think, 2008), the outcome is somewhat of a game with the memories of our grandparents' generation about the time of World War Two. However, it is not a past that is

ras. Mēs nespējam veidot savas atmiņas kā mākslas darbu – tās ir kā nejauši atomi, kā mazas attēlu lapiņas, pielimētas pie sienas. Ko vēl labāku izdomāt atmiņu mākslinieciskai izpētei kā likt nelielām amatieriskām fotogrāfijām trīsēt vējā vai pamazām izbalēt saulē... Nejaušības – neciešams karstums, kas liek ieslēgt ventilatoru, kad Miks strādā pie "Aizmirstiem mirkliem" (2006), un saule, kura, iespīdot pa logu, liek izzust daļai attēlu, kad darbs izstādīts "Manifesta 7" (2008), – tikai pastiprina sākotnējo ieceri. Tas vedina domāt par to, kādā veidā viņa mākslinieciskā metode nosaka vai pieļauj šādu nejaušību iespaidu.

3

Vējš ir neprognozējams un sniegs arī. Tādas ir ne tikai dabas parādības, bet arī nejaušības Evelīnas darbos. "Laikapstākļi" (2006) ir ainavas, kas filmētas noteiktās diennakts stundās un galerijā novietotajos mazajos videoekrānos arī parādās tikai uz īsu brīdi šajā noteiktajā laikā (piemēram, sešos no rīta). Tādējādi lielākā daļa skatītāju neredz pilnīgi neko... Vienīgās pārmaiņas galerijā ir tikai grūti pamanāmā kafijas tasišu pārvietošanās uz galda, ko rada spēcīgās vibrācijas no skaņu celiņā fiksētajiem dabas trokšņiem (filmējot pūta stiprs vējš). Arī darbā "Diametrs 761" (2006, kopā ar Bendžaminu Maiersu un Lūsindu Deihjū) mikroфона griešanās ar skaņas ātrumu, tam ierakstot šīs griešanās rādīto troksni, kas tiek atskaņots turpat pamestajās fabrikas korpusa telpās, rada sienas krāsas lobišanos un krišanu, kura atgādina sniegpārslīņu virpuļošanu. Neplānotas nejaušības var pastiprināt darba efektu, bet tikai noteikta veida darbiem. Kādiem?

4

Mika un Evelīnas darbos svarīga ir koncepcijas un paša mākslinieka "roku darba" attiecība. Šeit jāvalda līdzsvaram, lai nav kā Alisei "Brīnumzemē" šķaudot jāsaka, ka "zupā noteikti ir par daudz piparu". Tomēr viens "pipariņš" Mika un Evelīnas "ķēķi" noteikti ir Vizuālās komunikācijas nodaļa (VKN), kas māksliniekiem parādījusi vienu mākslinieciskās domāšanas veidu. Mākslinieks VKN – kā Miks stāsta – ir tāds kā "štukotājs", kas vispirms visu izdomā, tad īsteno. Bet tā viņš var kļūt par savas idejas ķilnieku, un tāpēc tagad darba koncepciju Miks daļēji veido paralēli tās realizācijas gaitai. Tādējādi

abstract – these are songs of Evelina's grandparents, her grandmother's memories about the dancing and the parties of those times.

2

Memories tend to fade away, they are indistinct and fragmentary. We are not able to create our memories like a work of art – they are like incidental atoms or small pictures that are glued onto the wall. There's no better approach for the purpose of artistic exploration of memories than letting the amateur photographs tremble in the wind or gradually fade in the sun... The initial intent is strengthened by matters of chance, for example, unbearable heat that activates the air fan while Miks is working on "Aizmirstie mirkli" (Forgotten Moments, 2006) and the sun that shines through the window and causes a temporary invisibility of some of the pictures while the work is exhibited in Manifesta 7 (2008). It makes one think about how his artistic method determines or tolerates the effects of such matters of chance.

3

Wind is unpredictable, and so is the snow. The same goes not only for natural phenomena, but also for matters of chance in Evelina's works. "Laikapstākļi" (Weather Conditions, 2006) consists of landscapes filmed at certain points of the day and night, and the small video screens placed in the gallery replay these scenes just briefly, at the appointed times (for instance, at six o'clock in the morning). Thus, most of the audience see virtually nothing... The only changes in the gallery are inconspicuous movements of coffee cups on the table brought about by strong vibrations caused by the natural noises recorded in the soundtrack (heavy wind was blowing during the filming). Likewise, the microphone in the work "Diametrs 761" (Diameter 761, 2006 – created in collaboration with Benjamin Meyers and Lucinda Dayhew) which rotates at the speed of sound while recording the noise caused by that same rotation and playing it back right there in an abandoned factory building, makes the paint peel off the walls and fall down in a way that reminds of whirling snowflakes. Unplanned matters of chance may strengthen the effect of works, albeit only works of certain kind. What kind?

svarīgi kļūst materiāli, izmantotās lietas un pats strādāšanas process, kas arī ir savveida domāšana, – ja tu pats visu veido no sākuma līdz galam (Mikam patīk strādāt vienam), tad arī ar visām nejaušībām un negaidītām, no tevis neatkarīgām izmaiņām tiks galā. Savukārt Evelīna atzīst, ka Ojāra – viņu abu skolotāja VKN – idejas viņa tagad projicē caur sevi, pārveido, “nobrucina”, lai nonāktu pie sava skatījuma uz lietām.

5

Evelīnas “roku darbs” ir saistīts ar mehānismiem un motoriem, bieži tas prasa arī citu cilvēku iesaistišanu un komunikāciju ar viņiem. Tomēr, iespējams, aiz mehānismiem slēpjas personīgas emocijas un noskaņas. Līdzīgi kā mednieks slepeni novēro zvērus, mēs varam slepeni vērot situācijas – tām nav sākuma un beigu, kas cilvēkus un notikumus saistītu racionālā cēloņsakarību ķēdē. Nesaprotams ir fotogrāfijās redzamais resnās sievietes lidojums kopā ar putniem vai cilvēks uz koka bluķa kājas un citas brīnumlietas Evelīnas “Teiksmā – pasakās par cilvēku izturēšanos” (2007, kopā ar Teo Mercjē). Ja mākslas darba rašanās nav līdz galam izskaidrojama, kā neizskaidrojami un noslēpumaini mums šķiet pasakās sastopamie tēli, tad šis darbs var kalpot kā savdabīgs autores komentārs pieejai mākslai.

6

Noslēpuma noskaņa ir Mika “Moteļa” (2003) vienmuļajos kadros, kas filmēti ar nekustīgu kameru. Šādos brīžos tu ieraugi ikdienišķās lietas, kam parasti nepiegrīz vēribu. Noslēpumains ir gājiens pa mežu, kas darbā “Kaut kur tepat” (2006) atklājas izgaismotās fotogrāfijās. Pašdarinātās gaismas kastēs redzamajās fotogrāfijās uz meža fona jaušama kāda ceļinieka ēna. Tā ir paša autora ēna, līdzīgi kā viņa pārdomas par sava ceļa iešanu ir fonā šī darba iespējamajai nozīmei. Es viņam jautāju: “Kas ir dzīves jēga?” – un pats atceros savas jaunības pastaigas pa ēnainu meža ceļu, kas toreiz man kābineta krēsla vietā kalpoja kā pārdomu vieta. Šī jautājuma un pašizziņas klātbūtne Mika domāšanā nosaka, ka spēcīga interese par kaut ko, saistot to ar savu personību, ir nepieciešama darba tapšanas sastāvdaļa.

7

Mežā, iestājoties tumsai, saklausāmi dažādi trokšņi. Iedomāsimies meiteni Evelīnu, kas dzīvo laukos un vēlu

4

The correlation between the concept and the artist's “manual work” is an important feature of Miks' and Evelīna's works. The balance must prevail in order to avoid the fate of Alice, as depicted in “Alice in Wonderland”, who had to say while sneezing that “there's certainly too much pepper in that soup!” However, there is a small “peppercorn” in Miks' and Evelīna's “kitchen” – Department of Visual Communication (DVC) that has taught one form of artistic thinking to the artists. According to Miks, an artist at DVC is like someone who thinks everything over before implementation. This way an artist may become a hostage of his own idea, therefore, now Miks creates the concept of the work in parallel with its implementation. Thus, the materials, the items used and the work process itself become important, and it also gives room for a specific way of thinking – if one creates everything from the beginning to the end (Miks likes to work alone), one will be able to cope with any matters of chance and unexpected changes that don't depend on oneself. Evelīna, on the other hand, admits that she projects the ideas of Ojārs, their teacher at DVC, through herself, as well as recreates and “tears them down” with a view to establishing her own approach.

5

Evelīna's “manual work” involves mechanisms and motors, and it often requires participation of and communication with other people. However, it is possible that the mechanisms hide personal emotions and atmosphere. Just like a hunter secretly watches animals, we may secretly watch situations – they have neither a beginning nor an end that would link people and events in a rational chain of causalities. Photographs in Evelīna's work “Fairy Tales of Human Behaviour”, 2007, in collaboration with Teo Mercier, depict incomprehensible scenes – the overweight woman flying together with birds and the man with a leg in the form of wooden log. If the birth of the work of art is not fully explainable, just like the characters of fairy tales seem to be unexplainable and mysterious, that work of art may serve as an innovative commentary by the artist on her approach to art.

vakarā, atbraukusi ar autobusu no mācībām tuvējās pilsētas mūzikas skolā, dodas caur tumšo mežu, – apkārt ir tikai trokšņi, tie ir nozīmīgāki par vizuālo vidi. Mūzika vai skaņa (vai tās apzināts iztrūkums), kas visos Evelīnas darbos spēlē būtisku lomu, ir atgriezies pēc nolieguma žesta, kurš izpaudās kā pašpuiciska braukšana pa slidkalniņu uz čella futrāļa. (Tas notika 13 gadu vecumā, toreiz čellam nebija stingras kastes – tikai apvalks no dermatīna, un jautrā ziemas izklaide nozīmēja savdabīgu mūzikas nodarbību izbeigšanu.) Skaņas pašas par sevi ir plašākas par semantiskajām konvencijām, tās ir valoda, ko nevar tulkot vārdos, tāpēc mēs varam tikai uzdot jautājumu par to nozīmi Evelīnas darbos un mēģināt iejusties to vēstījumā.

8

Savā iztēles partitūrā, domājot par to, kā strādā Evelīna un Miks, es iezīmēju divas skices. Evelīnas gadījumā es redzu tādu kā virpuļdeju jeb riņķa danci, kur grūti nošķirt svarīgāko elementu – vai tā būtu ideja, skaņa, personīgie stāsti vai emocijas. Kāds neredzams motors ar zobratu palīdzību griež šos jēdzienus, radot katra konkrētā darba specifisko vizuālo nozīmi. Turpretī otru priekšstatu veido taisna līnija – ceļš vai bultas lidojums. Sākumā ir vide, noskaņa – tas, kas izraisa interesi, tad bultas lidojumu ietekmē koncepcija un darba radīšanas laikā izdomātais, arī nejaušības. Tas akumulējas tēlos un nelielos priekšmetos, tādos, ko var pārvietot ar rokām, sasniedzot perfektumu mazo lietu ekvilibristikā – lidojuma mērķi, kā tas notiek darbos "Pavadonis" (2008) un "Personu kolekcija" (2007). 1956. gadā Alēns Robs-Grijē, runājot par franču jaunā romāna nākotni, aprakstīja lietu atbrīvošanu no tām uzspiestajām konvencionālajām nozīmēm, kurās vecā literatūras tradīcija izšķīdināja pašas lietas. Pāris gadu vēlāk – 60. gadu sākumā – Amerikā veidojās minimālās mākslas izpratne par mākslas objekta burtisko vizuālo nozīmi pretstatā transcendentām, personiskām, emocionālām vai jebkādām citām nozīmēm. Vēl solis – un radikāla redukcija noveda pie koncepcijas kā mākslas darba kodola, kas atcēla arī burtisko vizuālo nozīmi un mākslinieka subjekta tradicionālo lomu. Šeit un tagad – Mika un Evelīnas darbos – notiek daļēja atgriešanās pie lietu un ar tām saistīto stāstu nozīmēm, kas dar-

6

There's a mysterious atmosphere in the monotonous sequences of Miks' work "Motel" (2003) that are filmed with a stationary camera. In moments like this, one can notice casual things that one does not usually pay attention to. The illuminated photographs in the work "Kaut kur tepat" (Somewhere Nearby, 2006) reveal a mysterious walk in the forest. The photographs displayed in self-made light boxes hint at the shadows of the walker in the forest. It is a shadow of the author himself, just like his contemplations about walking his own path may be the background of the possible meaning of this work. While asking him "What is the meaning of life?" I recall my own youth and the walks along a shadowy forest road, which was at that time my avenue for contemplation, instead of an office chair, as it happens to be the case today. The presence of this question and the self-cognition process in Miks' way of thinking determines that a vigorous interest in something, coupled with the involvement of one's own personality, is a necessary component of the work creation process.

7

One can hear various noises when it gets dark in the forest. Let's imagine a girl named Evelina who lives in the countryside and, on her way home from the bus stop after classes at music school in a nearby town, has to take a walk through the dark forest – she is surrounded purely by noises, and they bear more meaning than the visual ambience. Music or sound (or intentional lack of it) which bears significance in all Evelina's works has returned after the gesture of denial that took the puerile form of going down the slide on a cello case. (It happened when she was 13; in those days they didn't use firm cello cases, just a leatherette cover, and the joyful winter entertainment meant an original ending of a music class.) The sounds themselves are broader than semantic conventions; they are a language that is untranslatable, and hence we can only ask a question about their role in Evelina's works and try to put ourselves in their message.

8

While thinking about how Evelina and Miks work, I draw two sketches in my imaginary score. As regards Eve-

bojas izplānotā vai izjustā mākslinieka idejā. Tādā veidā tiek aizpildītas noteiktas vizuālā lauka iespējamības un rodas māksliniekiem raksturīgais idiolekt. Uz pāris mēnešiem viņi kļūs par venēciešiem, un šķietami pretēju momentu mijiedarbība, arī pašiem autoriem vienam otru papildinot, veidos trauslo dabas un cilvēka spēles līdzsvaru.

¹ Tas atgādina lasīšanas principu Hulo Cortásara romānā "Klasišu spēle", ko vienmēr esmu vēlējis izmēģināt, tikai Cortásara darbs ir pārāk plašs un ciparu rindas pārāk garas, lai to realizētu.

lina, I see somewhat of a whirl dance or round dance, whereby it is hard to distinguish, which is the most important element – idea, sound, personal stories or emotions. Some invisible engine that is aided by gear-wheels spins these notions, thus creating the specific visual meaning of each particular work. A straight line – road or flight of an arrow – forms the other view. In the beginning there is ambience, atmosphere – aspects that provoke interest, followed by concept and everything devised while creating the work, as well as matters of chance. It accumulates into images and small items that can be moved with hands, thus achieving perfection in equilibristics with small things – flight destination, as we can see in the works "Pavadonis" (Companion, 2008) and "Personu kolekcija" (Collection of Persons, 2007). In 1956 Alain Robbe-Grillet, along with contemplating about the future of the French Nouveau Roman, described the liberation of things from those conventional meanings imposed on them, in which the old-school literary tradition dissolved the things themselves. A few years later – in the early 1960s – Minimal Art emerged in the US which viewed the literal meaning of the art object as opposed to transcendent, personal, emotional or any other meanings. One step further – and we saw a radical reduction which led to the concept being the core of the work of art, which withdrew the literal visual meaning and the traditional role of the subject. Here and now – in Miks' and Evelina's works – a partial return to the meaning of things can be witnessed, as well as to the meaning of the stories relates to a planned or heartfelt idea by the artists. Thus, certain possibilities of the visual field are being accomplished and the idiolect that is characteristic to artists is being created. They are going to become Venetians for a few months, and by interaction of seemingly adverse moments, including a mutually complementary interaction between the authors, they will create the fragile balance in the play between the nature and the human.

¹ It reminds me of the principle of reading the novel "Hopscotch" by Julio Cortázar that I have always wanted to try, even though carrying it out is problematic because Julio Cortázar's work is too voluminous and the sequences of digits are too long.